

גליון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

תזריע - מצורע

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת תזריע - מצורע

- א..... כנגע נראה לי בבית - בכל קושי טמונים 'מטמוניות' של זהב
- ב..... שמחים ביסורים - להיות בשמחה תמיד
- ג..... אין אדם נוגע - מה לך כי תלון על רעך
- ד..... דברו על לב - להיטיב לאחרים בדברי חיזוק ופיוס
- ה..... שומר פיו ולשונו - התחזקות בענייני שמירת הלשון
- ו..... שומר מצרות נפשו - מעלת שמירת הלשון ושכרה
- ז..... ביום טהרתו - דרכי הטהרה ובפרט בימי הטהרה, ימי הספירה
- ח..... יבקשו עליו רחמים - חשיבותה של כל תפילה ותפילה
- ט..... כי תזריע - הזרע ממונו בצדקה מצמיח ישועות נפלאות

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

פרשת תזריע - מצורע

אלא בשורה טובה שכולה מלאה רחמים וחסדים, אלא שנראית היא כנגע, שבעיני בשר קצר רואי נדמה שפגע בו מידת הדין ח"ו, אך המשכיל יודע שגם באופן כזה שנראה כנגע הרי זה לטובה.

ביסוד הדברים ביאר הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (ד"ה כי תבואו) הא דאיתא במדרש (ויק"ר יו א) על הפסוק 'ונתתי נגע צרעת' - הדא הוא דכתיב (תהילים עג א) 'אך טוב לישראל', ולכאורה מה עניין זה לזה ומה שייכות הפסוקים להדדי, אלא שמפרשה זו של נגעי בתים למדים אנו ש'אך טוב לישראל', שכל הנהגתו של הקב"ה היא לטובה, וכמו שתכלית הנגע היתה למען ימצאו את המטמוניות שבקירות הבתים, כך גם בשאר 'נגעים' ויסורים, שסוף מעשה במחשבה תחילה להשפיע עליו את הטובה, וגם מידת הדין והגבורה נועדה להביא את הטוב והחסד. וכדיוק לשון הכתוב (בראשית כו כז) 'ויתן לך האלוקים', שכנודע שם אלוקים מורה על מידת הדין, ואף באופן זה יתן לך האלוקים.

וממשיך ה'דברי ישראל' ביסוד גדול, שלכאורה יש להקשות שאם כן הוא הדברים מדוע נקט הכתוב בלשון 'נגע' והרי אין זה אלא 'ענג', ומבאר בזה"ל, אלא כי למראה עיני אדם כשפוקדים עליו

כנגע נראה לי בבית - בכל קושי טמונים 'מטמוניות' של זהב בפרשתן (מצורע יד לה), 'כי תבואו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחווה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוותכם', וברש"י, 'בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, וע"י הנגע נותן הבית ומוצאן'. הנה, התורה נצחית היא, ו'בשורה' זו לדורות עולם היא 'מבשרת ואומרת' בכל עת שנדמה לו לאדם כי 'כנגע נראה לו בבית', בענייני ממון בנזקים שונים או ברוחק הפרנסה, בענייני בריאות הגוף או הנפש, בחינוך הבנים והנחת מהם, בנזקי שכנים או 'ידידים', בשידוכים או בזש"ק, איש איש בנגעי לבבו, אבל באמת בשורה היא להם שהנגעים באים, כלומר, שתוכו רצוף אהבה מהקב"ה להביא את האדם לטובתו האמיתית והשלימה, ובתוך ה'צרה' גנוז 'מטמוניות' זהב וכסף' אלא שמתחילה הוא מכוסה ואינו ניכר".

ובזה פירשו בספה"ק מה שאמור בעניין (פסוק לה) 'ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית', וכבר דקדקו קמאי בלשון הכתוב שאומר 'כנגע' ולא 'נגע', אלא כי אכן לאמיתו של דבר אין זה נגע

א. ידוע מה שהובא בגמ' (נדה לא.) 'דרש רב יוסף, מאי דכתיב (ישעיה יב א) אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני, במה הכתוב מדבר, בשני בני אדם שיצאו לסחורה ישב לו קוץ לאחד מהן התחיל מחרף ומגדף, לימים שמע שטבעה ספינתו של חבירו בים התחיל מודה ומשבח, לכך נאמר ישוב אפך ותנחמני [וזהו אודך כי אנפת בי, שמודה על 'הכעס' שהיה נדמה לו בתחילה שהקב"ה כועס עליו ומביא עליו את הצער], והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב (תהילים עב יח) עושה נפלאות לבדו וברוך שם כבודו לעולם, אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו'. ור"ל, שהקב"ה עושה לאדם הרבה ניסים 'נסתרים' שאין ניכרים לעין בשר כמה רווח והצלחה יש בהם, ועל כך נאמר עושה נפלאות לבדו - שרק הוא ית' יודע שהם נפלאות.

הוסיף הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (בן יהודע שם), שהנה תיבת 'נס' במלואה היא נו"ן סמ"ך, והרי שגם באותיות הנעלמות והנסתרות יש תיבת 'נס' (כי מ' וכ' שבאות סמ"ך הרי הם עולים למניין ס'), והיינו משום שהאותיות הפשוטות והגלויות שב'נס' רומזות על נס גלוי וניכר בעליל, אמנם האותיות הנסתרות רומזות על הניסים הנסתרים, וללמדנו כי כל המאורעות המתרחשות הם 'ניסים', אלא שפעמים שהם בנגלה ופעמים שהם בנסתר.

הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע אמר על אלו שהטילו ספק באמיתות תורת הקבלה מי שבנגלה כופר בנסתר הרי בנסתר הוא כופר בנגלה (חוט המשולש עמו' קכט, וכן הוא במכתבו של המהרי"ץ דושינסקיא בשנת תרצ"ז) - וביאור דבריו, מי שבנגלה כופר (בפארסיה) כופר (בתורת ה)נסתר, הרי וודאי שבנסתר (בצינעא) הינו כופר (בתורת ה)נגלה, אף לדידן ייאמר מי שבנגלה אינו מאמין בנסתר - כשהנהגת ה' עמו בהסתר פנים, הרי בנסתר (כלומר בסתר לבבו) אין אמונתו בשלימות אף בהנהגת נגלה - כשמאיר ה' פניו אליו.

בעיני עצמו, ואינו רואה לעצמו שום זכות אלא נדמה לו שהוא מלא חטאים ועוונות, וממילא כאשר יודמן לו נגע סבור הוא שהקב"ה נפרע ממנו על עוונותיו, ולא עולה על ליבו שיש בזה 'בשורה טובה'. אך מכל מקום בא הכתוב ללמדנו, שאף מי שברי לו שבדין הוא שיקבל ענשו אל יאמר 'נגע נראה לי' אלא רק 'כנגע', כלומר שנראה כנגע אך באמת 'ענג' הוא כי הכל לטובה, ועל ידי שיאמר זאת יתהפך לטובה למצוא אוצרות זהב וכסף.

להרום את ביתו הלוא הוא נגע, אך באמת מי שהיה מאמין באמונה שלימה שכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד ובטוח היה שכן הוא לטובה - מצא אוצר ונהפך מנגע לענג, וזה שהיה מתרעם על שנצטווה להרום את ביתו ולא היה מאמין שהוא לטובה - הוא לא מצא אוצר, והיה לו זה באמת נגע צרעת. וכן הוא תמיד, זהו שאמרו חז"ל (ברכות ס:) לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד, וכשאומר לטב על ידי זה נעשה באמת לטובה ונהפך מנגע לענג כנ"ל. עכ"ל.

שמחים ביסורים - להיות בשמחה תמיד

מערתה, אחר שנתבאר כי כל 'נגע' שבא על האדם הרי זה בשורה טובה עבורו, ולא נגע אלא ענג, אם כן צריך האדם לשמוח בטובה הגנוזה המוכנת

ובררך זה מבאר מה שכתב רש"י לפרש לשון הכתוב כנגע, ש'אפילו תלמיד חכם שיודע שהוא נגע ודאי, לא יפסוק דבר ברור לומר נגע נראה לי, אלא כנגע נראה לי, שהנה מדרכו של ת"ח שהוא שפל

ב. והוכיח זאת ה'בן יהודע' (ברכות ס: ד"ה שם א"ל) מאותו מעשה שהיה עם רבי עקיבא, שהלך בדרכו עם תלמידיו ובידיהם תרנגול חמור ונר. בדרכם הגיעו לעיר אחת, חיפשו מקום ללון ואיש מאנשי העיר לא אבה לתת להם 'קורת גג', נענה ר"ע ואמר כל דעביד רחמנא לטב. ושכבו עצמם לישן במדבר, והנה באה הרוח וכיבתה את הנר, בא החתול ואכלו לתרנגול, בא האריה וטרף את החמור. ועל כולם הכריזו 'כל דעביד רחמנא לטב'. באותה הלילה נכנס ה'גייס' לעיר ולקח את כל בני העיר בשבי, ואילו את ר"ע ותלמידיו לא לקחו מכיוון שלא ראו ולא שמעו אותם... נענה ר' עקיבא ואמר לתלמידיו, לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקב"ה הכל לטובה. והקשה ה'בן יהודע', מה חידש להם בזה, הרי כדברים האלו שמעו מאתו זה רבות בשנים, בכל עת ובכל שעה בכל אשר אירע - כל דעביד רחמנא לטב עביד.

ומבאר ה'בן יהודע', וז"ל. כוונתו לומר כי האדם שפותח פיו לטובה אפילו אם נגזרה עליו גזירה לרעה אפשר שתתבטל הגזירה, ולכן אמר מה שאתם רואים עתה שהכל היה לטובה אינו אלא מאחר שאמרנו בכל עת ושעה - 'כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד', כי בזה נפתח פתח לטובה - שיתהפך הדבר לטובה ולברכה. ורצה ללמדם בזה שיהיו מורגלים לפתוח פיהם לטובה על כל דבר אף מה שנראה להם כרעה, כי בזה יהפכו הכל לטובה.

יש שהקשו מדוע נקט בלשון 'ארמי' כל דעביד רחמנא לטב עביד ולא בלשון הקודש 'כל מה שעושה הקב"ה לטובה', והקושיא תגדל ביותר וביותר קשה שהרי רבי עקיבא עצמו פתח בלשון הקודש, וכמו שאמר 'לעולם יהא אדם רגיל לומר', ומדוע סיים בלשון ארמי, אלא שמבואר בראשונים (עי' רא"ש ברכות פ"ב ס"ב ב ומעדני יו"ט שם אות ז) שלשון ארמי אינו לשון 'אמיתי' ושפה בפני עצמה אלא הוא לשון משובשת מ'שבעים לשון'... ועיקרה מלשון הקודש (ועל כן 'קרויה' היא ודומה הרבה ללה"ק), ושמה נאה לה כי 'ארמי' הוא מלשון 'מרמה', ומשום כך אמר רבי עקיבא לומר כל מאי דעביד רחמנא בלשון ארמי דייקא, שגם אם אינו 'אמיתי' - שאינו אוחז בדרגה גבוהה כזו שהוא בטוח בעצמו שיהא זה לטובה, מכל מקום ידבר בפיו דברי אמונה ויאמר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד. וגם אמירה כזו תהפך הכל לטובה.

וכמו שביאר הרה"ק רבי משה מקאברין ז"ל (תורת אבות, אמונה ובטחון כח) במה דאיתא בגמ' (תמיד כח.) 'יחזיק באמונה יתירה', כלומר - למעלה ממדרגתו באמונה, ואף שבכל ענייני העבודה אינו מן הראוי לדבר בעניינים שאינו עומד בהם ולעסוק במדרגות שלא השיג, מיהו בענייני אמונה מותר ואף מצוה לעסוק אף במדרגות שהן רחוקות ממנו (וכך היתה דרכו בקודש, להרבות לדבר ולעורר בענייני אמונה, ואף במדרגות נשגבות המיועדות לגדולים וצדיקים).

ג. וכך כתב הרה"צ רבי יעקב לייב מידנער זצ"ל בשם חותנו הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע בביאור מה שנאמר (תהילים לב י) 'הבוטח בה' חסד יסובבנהו', שתיבת 'חסד' נמשכת למעלה ולמטה, ר"ל, שהבוטח בה' שחסד הוא כל מה שעובר עליו זוכה שחסד יסובבנהו, ויזכה לראות חסדים נגלים (הובא בספר דף על הדף מנחות צט.).

באר הפרשה - פרשת תזריע - מצורע

בערוי, וכלישנא דגמ' (ברכות ס:) 'לקבולינהו בשמחה'. (שבת פח:) 'עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש והפליגו חז"ל במעלת השמחים ביסורים' עד שאמרו בגבורתו¹.

ד. הגה"צ רבי אליהו דסלר זצ"ל נשא משלו, לאיש נבער מדעת (וכלשונו 'איין ווילדער, פרא אחד), אשר מצא חן בעיני המלך, וציווה המלך להכניסו לתוך בית האוצר אשר היה מלא בכסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות, ולתת בידו שקים שיוכל למלא בהם כאוות נפשו במשך כל היום. ברם אותו כסיל לא ראה מימיו כסף וזהב ולא ידע בטיבם, והתרעם מאוד על הגזירה הנוראה אשר באה עליו ללא עוול בכפו – לסחוב משאות כבדות כאלו, ועל כן עשה מלאכתו בעצלתיים, זעיר פה וזעיר שם, והכניס אל השק רק חתיכות קטנות ודקות. וכאשר לשמחתו פנה יום יצא משם עם השקים ומאשר נטל עמו כשהוא מחרף ומגדף את שרי המלך, אך בד בבד מתנחם שהצליח להתחכם ולהערים עליהם, שמאחר שלא השגיחו עליו לא עבד 'בפרך' כל היום ולא נטל אלא מעט. בהגיעו לביתו סיפר לקרוביו את אשר קרהו, ו... כמובן שנהפך מחולו לאבל כשנתברר לו גודל ההפסד שהמיט לעצמו בבערותו. וסיים את משלו 'כן גם אנחנו כפראים הננו, אילו ידענו עד כמה עלינו להודות להשי"ת על כל עוצם הטובה אשר ייטיב עמנו במה שנותן לנו את זה אשר אנו קוראים להם יסורים ואשר אנו צועקים וזוכים אודותם כי אז היינו שמחים בהם והיינו מאושרים' (מכתב מאליהו חנוכה ופורים עמ' צב).

עוד אמר הרב דסלר בשם מו"ר רבי צבי הירש ברוידא ז"ל, אם יצוו לאדם שיעמוד ברחובה של עיר ויפשיט את העוברים ושבים ממנעליהם ויחזור להלביש אותם, בוודאי ירגיש הלה השפלה נוראה ובזיון גדול. ומ"מ פוק חזי את 'מוכרי המנעלים', אם תהיה חנותו מלאה קונים, וירבה למדוד את הנעלים על רגליהם מאות פעמים בשעה, תגל נפשו וישמח בכל מיני שמחה, שמא תתמה ההשפלה והבזיון להיכן הלכו... אלא מפני שהוא מרויח בזה את פרנסתו הרי הוא מאושר ושמח בכל פשיטת ולבישת מנעל. כיו"ב כשיבין האדם שהקושי הבא עליו לרווחתו הוא בא בוודאי יגיל וישמח בו.

ה. וכבר נשאל הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע מיהודי 'מר נפש', איך תאמר שהאדם אשר הכל אצלו 'על מי מנוחות' ולא קרהו אסון אינו צריך לברך, ואילו מי שאירעו אסון עליו לברך להודות ולהלל לה'. ענהו הרה"ק, בנוהג שבעולם כשאדם מתדפק על שערי בית ה'נדיב', והלה פותח דלתיו ומבקש ושואל ממנו שטר של עשר דאלער (דולר), הרי זה סימן שברצון בעה"ב למסור לו שטר של עשרים דאלער, אלא שאין ברצונו לתת יותר מעשר דאלער לכן הוא מבקש ממנו שישב לו עשר מתוך אלו העשרים. ואם יבקש חמישים הרי הדבר מורה שהוא עומד למסור לו שטר של מאה דאלער וברצונו לתת לו רק חמישים, לכן הוא מבקש מעמו חמישים בעד שטר המאה. המשיך ר' שלומ'קה שכן הדבר בענייננו, אם הקב"ה לקח מעמו את קרובו היקר כל כך, הרי זה מורה כי טובה רבה וגדולה עתידה לבוא עליו. על כן דייקא עליו להודות ולא חברו, כי רק הוא עומד לקבל בזו העת שפע רב מן השמים, ואילו מרעהו לא דיברו כלל בשמים.

הוסיף ר' שלומ'קה שזה המקבץ נדבות כשמבקשים ממנו 'חמישים' מיד הוא מתמלא שמחה והנאה (אף שעדיין לא קיבל מאומה לידו), כי יודע הוא שעתה עומד הוא לקבל שטר של מאה. כך על האדם 'לברך בשמחה' כי כבר רואה הוא בעין האמונה שעתיד לקבל רוב טובה.

הוספה נפלאה שמעתי מצדיק אחד שליט"א, דיש לתמוה על הנהגת העשיר למה לו להוציא שטר של מאה ולבקש עודף, וכי חסרים לו שטרות של 'חמישים', מדוע אינו נותן לו מיד חמישים ותו לא מידי... אלא י"ל, כי בבואו להעניק לעני חמישים, הוא רוצה תחילה לבחון את העני עד כמה הוא נאמן וסומך עליו ורק לאחר מכן הענק יעניקנו כל הטוב, על כן יעמידנו בנסיון – יבקש ממנו תחילה חמישים כעודף, ונראה אם יחזיר את אשר יתבקש בטרם שיקבל את חלקו הבא לו... על כן, התחזקו נא אימצו נא, לעמוד במשמר האמונה בעת החשיכה להאמין בהשי"ת כי עוד מעט רגע ויפציע האור כי טוב לאורך ימים ושנות חיים.

ו. והנה רש"י (שם ד"ה עושין) מפרש מה שאמרו 'שמחים ביסורים' - על עליבה הבאה עליהם, ונראה כי דעתו שמה שאמרו שמחים בייסורים שייך להאמור מקודם 'הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים', והוסיפו לומר שמחים בייסורים, כלומר שהם שמחים בכל העלבונות שספגו ומקבלים אותם באהבה, כי גדול מעלת קבלת הבזיונות להיות מ'אוהביו כצאת השמש בגבורתו'.

אין ראוי להיות נעצב הרבה, ואם מן השמים יגזרו עליו יסורין הנה הקב"ה רוצה שהאדם יקבל את היסורין בשמחה ובטוב לבב, ואם כן איך שייך שמן השמים יגזרו עליו עצבון מאחר שצריך להיות מקבל גם יסוריו בשמחה, וזה הוא נסיון שעושים לאדם תמיד לראות אם מקבל את כל היסורין הבאים עליו בשמחה או לאו, ואם כן לא אפשר שהם יגזרו עליו עצבון. ועוד דמעיקרא עיקר העצבון שיהיה לאדם על פי הרוב יבוא מחסרון אמונה, שאם היה לו אמונה והבטחה בהש"ת כראוי וכמצטרך ודאי לא יבוא לידי עצבון, וא"כ איך שייך שתהיה מדת העצבון גזירה מן השמים. ואם כן מוכרח לומר שזו המכה הקשה היא מעשה ידי אדם, כלומר הוא עצמו הפועל ומביא עליו מכה זו. ונפקא

ובהאי עניינא עלינו להביא דברים יקרים ונפלאים שכתב הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (אדרת אליהו פר' ויקהל) וז"ל, והנה דע לך ידידי, כי מדת העצבון מלבד שהיא צער הנפש הנה היא גם צער הגוף מאוד, ומזקת לגוף הרבה, וכמה חולאים רעים ימשכו ממנה בר מינן. והנה מכה זו של מדת העצבון היא מעשה ידי אדם, והכוונה דהיינו שכל מכה שתבוא על האדם ודאי היא גזירה מן השמים שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה (חולין ז:), וא"כ הכל גזור מן השמים. אבל העצבון שיהיה לאדם זה האדם הוא שהביאו בידו על עצמו, ומן השמים לא גזרו עליו שיהיה לו מכה זו. יען כי העצבון הוא דבר מוגנה ושנאו לפני הקב"ה, והאדם אפילו על עוונותיו

סיפר הגאון ר' מרדכי אלימלך וואזנער שליט"א כי פעם מאן דהו ביזהו בבושות נוראות, והגדיל עשות שהבזיון היה בסמוך לאביו הגדול בעל ה'שבט הלוי' זצ"ל, אמר לו אביו, אמרו חז"ל במדרש (ויק"ר טו ד) 'כיון ששמעו ישראל פרשת נגעים נתייראו, א"ל משה, אל תתייראו, אלו לאומות העולם אבל אתם לאכול ולשתות ולשמוח, שנאמר (תהלים לב י) רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנו'. וקשה להולמו, וכי הנגעים נאמרו לאומות העולם, ועוד, מהו אומרו 'אתם לאכול ולשתות ולשמוח', וביאר השבה"ל, כי הנכרי אשר צריך לעבור זיכור אין לו אין ברירה אחרת רק לעשותו מנוגע, אבל בני ישראל יש בידם כח הבושה, ושפיר יש בידם 'לאכול ולשתות ולשמוח' כי הגיעו לידי הזיכור בנקל ע"י הבזיון.

ומעניין לעניין באותו עניין, הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א מביא (ביאורים והנהגות פר' בהר) ששמע מהגה"ח רבי אלימלך רומפלער ז"ל, שפעם אחת נכנס אל הקודש אל הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע בטרם יצא לאסיפת מעות לצדקה, א"ל הרה"ק, כשיהודי אוסף מעות עליו לקנות לעצמו מתחילה ב' כיסים, אחד לקבץ בו את המעות שיקבל, והשני לקבץ בו את ה'בזיונות' אשר יעברו עליו. ושמא תרצה לדעת איזה כיס חשוב יותר, הגם שהכיס הראשון בו מכונסים 'מעות' חשוב עד מאד, כי ממנו מחיים נפשות רבות, וגם בו נמצאים המעות 'חפצי המצוה' שקיימו בהם המתנדבים בעם, מ"מ הכיס שבו נכנסים הבזיונות חשוב לאין ערוך, כי כשבאים בזיונות על היהודי בעודו עוסק לשמים הרי אלו מכפרים על כל עוונותיו.

פעם נסע מנהל מוסדות תורה לארה"ב להתרים נדיבי עם להחזקת התורה, אלא ש'משום מה' באותה נסיעה היתה לו הצלחה מרובה בקיבוץ בזיונות לרוב... כשחזר לארה"ק נכנס אל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע וגולל בפניו אשר על ליבו, נענה לו ה'בית ישראל', כי באמת מגיע לך שכר הרבה מן השמים על כל מאמציך הכבירים למען קיום התורה, ורצו מן השמים 'להכשיר' אותך להיות כלי ראוי לקבל כל אותו שכר טוב, על כן 'כבדו' אותך בבזיונות למרק ולזכך אותך...

ז. ורמזו זאת במאמר הכתוב (תהילים קטו ד) 'עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם', שכל העצביהם והעצבון אינו אלא מעשה ידי אדם, ואינו מגזירת הייסורים.

ח. בפרשתן (תזריע יג יח-ט), 'ובשר כי יהיה בו בעורו שחין ונרפא, והיה במקום השחין שאת לבנה' וגו'. והנה, השחין היינו מכה שהוכה אדם כשנתקל בעץ או באבן ונתחמם עורו מחמת המכה (נגעים ט א). מעתה יש לתמוה, בשלמא כשעולה בגוף האדם נגע צרעת (כשלא נתקל והוכה באיזה דבר) יש בזה אות וסימן מן השמים שעליו לפשפש במעשיו על שדיבר לשון הרע, אולם מי שלקה והוכה בעץ או באבן מה סימן יש בזה, הרי כן הוא ב'טבע' העולם, שהנתקל לוקה בגופו ומתחמם בשרו עד כדי נגע צרעת. יש שביארו דכאן גילתה לנו תורה שלא רק 'נגע' הנראה כמי שבא ללא סיבה טבעית נחשב כסימן לאדם מן השמים, אלא אף המכה שנחבל בה אף היא מן השמים, להורות לו להיטיב מעשיו ודרכיו.

גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי'. ובוה יתבאר הישב כל לשון הפסוק, שבתחילה אמר ומצאוהו רבות ורעות, ר"ל שפקדו אותו ייסורים ורעות, אך נוסף שבר על שבר שהוא מדוכא בצרה ובמועקה, אך לאחר שמכיר שכל זאת באה לו על כי אין אלוקי בקרבי הרי ה'צרה' פורחת ונעלמת כלא היתה, ואומר מצאוני הרעות האלה ותו לא.

אין אדם נוגע - מה לך כי תלון על רעד

בפרשתן (תזריע יג ב), 'אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת'. ידועים דברי חז"ל (ערכין מז). שהנגעים באים על עוון לשון הרע, וכבר איתא בגמרא (שם מז:) אמר רבי יוחנן אמר רבי יוסי בן זימרא כל המספר לשון הרע כאילו כפר בעיקר'. ומדוע הוא נחשב כ'כופר בעיקר', כי הבה נתבונן, מהו השורש המביא את האדם לדבר לשון הרע, אין זה אלא החסרון באמונה". שהרי אין איש מדבר סרה ברעהו אלא מחמת שנדמה לו שהלה

מינה שלזה צריך התעוררות ממנו לשים הבטחתו בהשי"ת ויתעורר לבו בשמחה ובגילה. עכ"ל ט.

ביוצא בדבר כתב הגרא"מ שך זצ"ל (הקדמה לאבי עזרי ח"ב) לבאר במה שנאמר (דברים לא יז) 'ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה', ולכאורה קשה שפתח הכתוב ברעות רבות וצרות ומסיים ברעות' בלבד מבלי להזכיר גם את ה'צרות'. ומבאר, כי הבדל יש בין רעות לצרות, כי רעות פירושה לעצם הרעה, ואילו צרות הוא מלשון צר, וכמו שתירגם אונקלוס וְעָקָן דהיינו מועקה, ר"ל שהאדם מרגיש בעת הרעה שהוא נתון במיצר ובמועקה ורוחו נשברת לרסיסים, וזאת בנוסף לעצם הייסורים שמחמת הרעה. וזו באה לו מחסרון האמונה והבטחון על כן הוא עשוק ורצוץ כל הימים, אבל אילו היה תקיף באמונתו בה' ובהשגחתו הפרטית אזי לא היה לו 'צרות', כי בכל רעה אשר תבוא עליו היה מוצא מזור ותנחומים, וכמו שאמר דוד

ט. ולרוב חשיבות הדברים אשר הם כלל גדול בכל תהלוכות החיים נחזור עליהם בדרך קצרה. שכאשר באה על האדם רעה ח"ו אזי לא נגזר מן השמים אלא עצם המכה וייסורים, אבל לא נגזר עליו כלל שיהא בעצבות, ולא יתכן לומר שחלק מגזירת הייסורים שיהא בצער, שהלא היא דבר מגונה ושנאווי לפני הקב"ה, ומה עוד שעיקר העצבות נובעת מחסרון האמונה, אלא בוודאי שהאדם מביא על עצמו את העצבות, ואדרבה זה עיקר הנסיון אם מקבל את הייסורים בשמחה.

וכך היה אומר הגה"צ רבי אליהו דסלר זצ"ל בשם חותנו הרנ"ז זיו זצ"ל (בנו של הסבא מקעלם), 'אשרי הגבר אשר תיסרנו קה' (תהילים צד יב), מאושר הוא האיש שמקבל יסורים מהקב"ה. והכוונה כי היסורין שבאים מהבורא ניתן לסובלם בנקל יותר, כי הוא מעניש ברחמים, רק האדם לוקח על עצמו צרות רבות שהם קשים יותר הרבה מעונשי הבורא (ספר הזכרון להרב דסלר עמ' קכז).

י. כתיב בפרשתן (יג ג) 'ומראה הנגע עמוק מעור בשרו נגע צרעת היא', כתב ב'דברי שאול' להגה"ק רבי יוסף שאול נתנזון זצ"ל דכמו בחולי הגוף, ישנם שני סוגי חולי - בפנימיות או בחיצוניות, ומי שנחלה במחלה חיצונית בקל יכולים לרפאותו, משא"כ מי שנחלה בפנימית קשה מאד לרפאותו, כיו"ב, בחולי הנפש (רוחניות), אם החולי (הפגם) הוא רק בגופו ברדיפה אחרי תאוות גופו שמתאוה לאכול ולשתות אז בנקל ירפאהו, אבל אם הוא 'עמוק מעור הבשר' והיינו שהוא מחלה פנימית (כגון, ענייני אמונה ומינות, או מידות) זאת היא 'נגע צרעת', וראהו הכהן וטמא אותו, אבל אם אינו עמוק אז יש תקוה ואינו צריך אלא 'הסגר'. ומסיים ואם כי הוא ע"ד המליצה, לא מנעתי לכתבו כי הוא נעים ונחמד מאד.

וכך מתאמרא משם הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, שהרי אמרו חז"ל, 'כל איסורים בטלים בשישים, ומין במינו אפילו באלף לא בטל', ומרומז, כי כל תאוות איסור בטלים מן האדם כשנעשה בן 'שישים' שנה, חוץ מ'מין במינו' היינו ענייני מינות וחוסר אמונה, פגם זה נשאר אצל האדם אפילו בהגיעו לגיל 'אלף' שנה, אם לא יעקרנו מקרבו מבעוד מועד, ישאר ח"ו פגום לכל ימיו.

יא. כבר אמרו להמשיל את המדבר לשון הרע, לכלב אשר בעליו מכהו במטה, והכלב קם בחמתו ונושך את המטה, והנה, לא די שאינו נוקם ומעניש בזה את בעליו אשר הכהו - אלא אף פוצע הוא את פיו בעקירת שיניו עד זוב דם, וזאת מפני שאין לו דעת להבין שה'מכה' אותו הוא האדם המחזיק במטה, ולא המטה שאינו אלא 'אמצעי'

באר הפרשה - פרשת תזריע - מצורע

הזיקן או הפסידו, הכשילו או ביוהו, או ש'הצלחת' רעהו בידי הקב"ה, לא היה מדבר עליו, גם היה פוסק מלחשב באה על חשבונו וכיו"ב רבות. ואילו ידע והכיר שאין ביד בריה בעולם להזיקן ולהפסידו, ואין גורלו נתון אלא אלמוני וכיו"ב².

לבעליו להכות על ידו. ולכלב הלז דומה המספר לשון הרע ומרכל על חברו (וכן אמרו חז"ל (סוטה מט:)) שבעיקבתא דמשיחא 'פני הדור כפני הכלב', כי הוא חושב ומדמה בנפשו שחברו עשה לו עוול ועל כן מדבר עליו סרה. ומדוע אינו שם על לב שחברו אשר עולל לו כך וכך אינו כי אם 'מקל' בעלמא אשר הקב"ה הכהו במקל זה, בכדי לעוררו ולקרב את לבו אליו, והוא ב'חכמתו' במקום אשר יבוא להתעורר ולשמוע את דבר ה' אליו הריהו מדבר לה"ר ומגלגל 'מחלוקת' בעולם...

יב. ביסוד זה ביאר הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (דרשות, פרשת טהרות בד"ה וגלוח) שלכן נצטווה המצורע לגלח את כל שערו, כדכתיב בפר' מצורע (יד ט) 'והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו, את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו, ואת כל שערו יגלח', ולכאורה יש להתבונן מה טעם מצווה זו, והלה כבר ישב 'בדד מחוץ למחנה' - מרוחק מכל באי עולם, ו'טמא טמא יקרא', מדוע לעת כזאת אחר שכלתה סאת צרותיו ונתכפר לו החטא, עליו לגלח את כל שער גופו, למען ידעו כל הרואים כי מצורע היה.

וביאר ה'בן איש חי', כי כל ענין טומאת הצרעת בגופו של אדם באה מטומאת נשמתו בעוון לשון הרע הנורא, והרי נתבאר שה'גורמים' לאדם לדבר 'לשון הרע' הם מחשבותיו שנדמה לו שחברו לקח ממנו מאומה או הפסידו באיזה דבר, בענייני פרנסה, או בשאר העניינים שמדמה בנפשו שאחד לוקח מעמו מאומה, ועל ידי כך הוא בא לדבר עליו רעות. אך לו חכמו ישכילו להבין ש'אין אדם נוגע מן המוכן לחברו אפילו כמלא נימא' (יומא לח:), ואין מי שיוכל להשיג את גבולו, מיד יפסיק מלדבר על רעהו כל רע, וזאת מרמזים לו בגילוח השיער, כי שערות ראשו של אדם נראות כמי ששוכבות זו ע"ג זו, וכאילו אחת תופסת מקומה של חברתה - אך בשעה שמגלחים את השערות נתגלה שכל שיערה ושערה יונקת חיותה מגומא נפרדת בראש האדם, ואדרבה, איתא בחז"ל (בבא בתרא טז.) 'אלמלי שתי שערות יונקות מגומא אחת, היו מחשיכות מאור עיניו של אדם'. ומזה ילמד המצורע לקח שלכל חד וחד יש שורש יניקה בנפרד הן לפרנסתו הן לשאר הצרכותיו, ואין אדם נוגע במוכן לחברו אפילו בכהוא זה, וממילא מה לו כי ילון על חברו - הרי לא הוא גרם לו לחסרון הפרנסה וכיו"ב, ויעלה בידו להיטהר לגמרי מחטא הלז של 'לשון הרע'.

כי זאת תורת האמונה הטהורה, שלכל בריה ובריה נקצב 'פרנסה ודי מחסורה' מן השמים. ולכל בריה יש 'גומא' מיוחדת שמשם הוא מקור חיותה, ומכיוון שכן, מדוע ירדוף יומם ולילה אחר פרנסתו המוכנת ומזומנת לו ממילא, והרי בריבוי השתדלותו לא יוסיף לעצמו מאומה, מדוע יגע לריק. אין עליו אלא לעשות 'השתדלות' לצאת ידי חובתו כמו שנצטווה, ואף אחר זאת ידע נאמנה שלא ה'השתדלות' מסבבת את הפרנסה אלא מגזירת שמים היא באה לו.

מעשה באיש חסיד שהשתדל רבות עבור פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, ולא הצליח מאומה מלבד העברת זמן לריק... בצר לו נכנס אל הרה"ק מסקולען זי"ע, וביכה את מצבו המר, רבי קדוש, מה יעלה בסופי, כל השתדלות והשתדלות שעשיתי וניסיתי הראה לי הקב"ה כי לא בזה חפצו, ומנעני ה' מפרנסה, ע"כ אמרתי לנפשי, לא עוד, דיי במה שעשיתי וניסיתי עד הלום, מהיום והלאה, לא 'אשתדל' ולא אגע בענייני פרנסה אפילו באצבע קטנה, אם הקב"ה רוצה יפרנסני, ואם לא... אמר לו הרבי בנועם שיחו, אכן, דייקא עתה הגיע זמנך ל'השתדל' לפרנסה, אחרי שהינך כבר מכיר כי הכל בידי שמים, וכל פרנסתך תלויה אך ורק בידי ה' הזן ומפרנס מקרני ראמים וביצי כינים, ולא נשאר בידך אלא להשתדל כציווי הבורא, על כן קיים את חובתך, ותראה ברכה במשלח ידך.

וביתר עומק, נראה הכוונה, כי כל עוד שלא הכיר שהפרנסה בידי שמים, והיה נראה לו כי היא תלויה במעשי ידיו, לא נחשבו מעשי ידיו כ'השתדלות', אלא כעשיית והמצאת הפרנסה, ורק בזו השעה, כשבא להכרה גמורה כזאת, ש'אין הדבר תלוי בו' כלל, ורק 'השתדלות' היא הנעשית על ידו, אכן ראוי לו לעשותה, ויקויים בו מאמר הקרא (דברים טו יח) 'וברכתך בכל אשר תעשה'.

יש שנתנו טעם לשבח מדוע לוקה המספר לה"ר בנגע הצרעת, לרמז לאדם שילמד לקח מנגע הצרעת, מה הנגע בצרעת ירבה לחכך את עצמו עוד ועוד, ולרגע נראה לו שמיטיב לעצמו ומרגיע את כאבו, אבל באמת אינו אלא

האף אמנם שה'רבינו יונה' כתב (ספר היראה) 'לא יוכל אדם לעבוד הבורא, אם לא יטרח לבקש מזונותיו', זהו רק בחלק חובת האדם ב'השתדלות' להביא טרף לביתו כחובתו בכל מצוות ה', אך לא שידמה בנפשו אפילו רגע אחד כי משם באה לו פרנסתו".

דברו על לב - להיטיב לאחרים בדברי חיזוק ופיוס בפרשתן (מצורע יד ה), 'וצוה הכהן^{טו} ולקח למטהר שתי צפרים חיות', הנה איתא בזוה"ק (ח"ג מו:): כמה דעונשא דהאי בר נש בגין מלה בישא, כך ענשיה בגין מלה טבא דקאתי לידיה ויכיל למללא ולא מליל, והיינו, שכחומר האיסור של דיבורי לשון הרע, כך ממש הוא הנמנע מלעודד את חברו בדיבורים טובים המשיבים את הנפש. ועל פי זה ביאר הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע (לקט אמרי קודש עמ' נא) הטעם שצריך המצורע להביא שתי ציפורים, כי 'הציפור השחומה' נועדה לכפר על

וכן כתב בפלא יועץ (ערך קנאה) וז"ל. והנה יצר לב האדם רע וחושק להיות יחיד בדורו בחכמה ומעשים בעושר וכבוד, ומתוך כך מצטער כשיש אחר כמוהו או גדול וטוב ממנו, ומקנא לו ומבקש רעתו ומספר בגנותו. וגדולה שגאה שהיא מחמת קנאה, אש אוכלה היא לאין מרפא. ומי שיש בו מדה רעה זו, כל ימיו מכאובים, ואוכל לחם העצבים ואין לו רעים אהובים, ומרבה ריבות והוא שמח לאיד ורוצה בתקלת חברו וכו'. ומי יוכל ספר גדל רעתה, מי האיש החפץ חיים יברח ממנה ויהא גיבור הכובש את יצרו על ידי העמק במחשבות טהורות, שיאמין באמונה שלמה שאין אדם נוגע במה שמוכן לחברו, ואפילו אם היה הוא יחיד בעולם לא יעדיף להרויח יותר ממה שגזור עליו. ואם יתוספו סוחרים כמותו לאלפים ולרבבות, לא יחסר ממה שקצוב לו. ויתרצה במה שהוא רצון הבורא, הצור תמים פעלו, ולכל אחד דטבא לה עבדי לה, עכ"ל".

גורע לעצמו, וככל שירבה להתחכך יזיק לעצמו יותר ויותר. כיו"ב ממש המדבר לה"ר, נדמה לו שבדיבוריו הרעים על חברו ירוויח לעצמו, אך באמת אינו אלא כמתחכך בבשרו שאינו מועיל אלא מזיק לעצמו. יג. בקעלעם (קלם) היה איש צדיק מפורסם, ושמו וכינויו רבי לייב חסיד, פעם עמד ר' לייב בתחנת הרכבת (באן סטיישן) ונעמד יחד עם כל העם בתור - לקנות 'טיקעט' (כרטיס נסיעה) עבור הרכבת, עבר שם אחד מתלמידי בית קעלעם, ומשראהו עומד בין ההמון, ניגש אליו ואמר לו, רבי הלא אין זה ראוי לפי כבודכם שתעמדו כאן בינות לכולם, הבא לי את המעות ואני אעמוד במקומך לרכוש את הכרטיס עבורך, נענה רבי לייב ואמר לו, אין בידי כלל מעות, אמר לו היהודי אם כן מדוע באתם הנה כלל, אמר לו ר' לייב הנה אנכי צריך ליסע מהכא להתם, אך דא עקא שאין בידי לפורטה אפילו שוה פרוטה, אלא מחמת 'השתדלות' באתי הנה - הלך התלמיד ורכש עבורו טיקעט ממעותיו שלו, לאחר שהביאו לרבי לייב חזר לשאלו, ילמדנו רבנו, באם לא היה למע"כ מעות מדוע הטריח עצמו לבוא עד הנה, ויען ר' לייב ויאמר - כי על האדם מוטלת החובה לעשות השתדלות, שלא להישאר שאנן בביתו, אלא שעליו לידע שלא עליו המלאכה לגמור, כי ה' הטוב יגמור בעדו וימציא לו כל המעות הנצרכים לי לנסיעה. יד. מספרים על יהודי אחד שלפרנסתו עסק כ'מנקה' ברחובה של עיר, ובקושי הרוויח פחות מכדי לחמו הדל. יומא חדא בקומו משנתו, סיפר בשמחה וצהלה לבני ביתו, חלום חלמתי כי ישועתנו קרובה לבוא, כי ראיתי בחלום שבקרוב אהפוך להיות גביר אדיר כראטשילד. שמחו בני הבית ואמרו, בחסדי שמים יהא בידינו לשלם כעת את כל חובותינו. גער בהם בעל הבית ואמר, לא היו דברי על מעט מעות, אלא שאהפוך להיות גביר אדיר יותר מראטשילד, כי בנוסף לעשירות כראטשילד עוד יהיה לי בכל חודש את סכום המעות שהנני מרוויח מעבודתי כמנקה הרחובות.

ולדין, המדמה בנפשו כי על ידי עבודתו והשתדלותו הוא מסייע לחי העולמים, הריהו דומה לאותו שוטה שדימה בנפשו שפרוטותיו הזעומות מוסיפים איזה דבר להון - תועפות של ראטשילד.

טו. הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע ביאר הטעם שכל דיני מצורע הם רק על פי אהרן הכהן או אחד מבניו, כי עיקר טענתו של מספר לשון הרע כי מה חטא בדבר והרי אינו אומר אלא את האמת... לזה הצריכה אותו התורה שילך אל אהרן ובניו, כדי שילמד ממידתו של אהרן הכהן שהיה אוהב שלום ורודף שלום ושינה מדיבורו בשביל השלום, כלומר, שפעמים הרבה על האדם להמנע מלומר את ה'אמת' (אל יאמר שקר, אבל אמת אינו מחויב לגלות כשאין צורך)... ולבעל ה'אמת' שכמותו יאמר לו הכהן באמת אתה טמא (הובא בפרדס יוסף).

באר הפרשה - פרשת תזריע - מצורע

כן יכול הוא להתעלות למעלה למעלה על ידי דיבורים של טובה (- עשה טוב), כשאיש לרעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק. וכבר אמרו (ב"ב ט:): 'כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות', הרי שהמפייסו גדול וחשוב יותר, ובטעם הדבר כתב המהר"ל (ח"א שם), כי הנותן פרוטה לעני אינו משיב את נפשו אלא לפי שעה, שאחר שקנה בפרוטה אוכל לשבור רעבונו ולהחיות גופו, כלה הנאתו (ושם) מתעורר רעבונו אחר זמן), אך המפייסו בדברים הרי הוא משביע את נפשו ומחיה אותה בדברים, וחיווק זה עומד וקיים לעד, על כן שכרו גדול יותר ומתברך בי"א ברכות.

לשון הרע, ועל כן שוחטים אותה להשתיק את קולה, ולרמוז על תקנתו של מספר לשון הרע שיחדל מלהשמיע קולו, וכמו שהביא רש"י מדברי חז"ל (ערכין טז:): 'שלה"ר הוא מעשה פטופטי דברים ואף הציפורים מפטפטים תמיד בצפצוף קול. ואילו ה'ציפור החיה' באה לכפר על מי ששתק במקום שהיה צריך לדבר, ועל כך נאמר (פסוק ז) 'ושילח את הציפור החיה על פני השדה' לרמוז שאדרבה מעתה יצפצף בקול במילין טבין לחזק ולתמוך בזולתו".

ובן נמי גם לאידך גיסא, שכמו שהשומר פיו ולשונו (בסור מרע) מתרומם למעלה ראש ואין ערוך לשכרו,

טז. והנה אמרו חז"ל (קידושין נז:): שהציפור החיה מותרת באכילה כי 'לא אמרה תורה שלח לתקלה', כלומר, שלא יתכן שהציפור אסורה לכל העולם, שאם כן היתה התורה מביאה תקלה למי שימצאנה, כי מנין לו לדעת ולהכיר שהציפור אשר נתפסה בידו זו היתה של מצורע ואסורה. ורמז יש בדבר, שאל תאמר כיצד אומר לחברי דיבורי עידוד וחיווק, ואסביר לו פנים כי גדלה מעלתו – והרי הוא מסוכן לבוא עי"ז לגאות והתנשאות, אך לא אמרה תורה שלח לתקלה, אל תחשוש מלשלוח דיבורים טובים באזני חברך, כי בוודאי לא יצא מהם כל תקלה ומכשול... ואילו 'המשגיח' הגה"צ רבי יחזקאל לעוונישטיין זצ"ל (אור יחזקאל מידות עמו' כג) אמר, שתלמידי ר' עקיבא לא נהגו כבוד זה בזה (יבמות סב:) כי חששו שמא ע"י שינהגו כבוד איש ברעהו יביאוהו לידי גאווה. ובאמת היה בזה פגם וחסרון, כי אין זה מעניינו של אדם ה'דאגה' אודות ענוותנותו של רעהו, אלא יהא עניו לעצמו... ואת רעהו יכבד בכל הכבוד ששייך לו...

יש שהוסיפו על כך שלכן אמרו (ברכות יט:): 'גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה', שאף שיש איסור להתגאות, אך חיוב כבוד הבריות דוחה חשש 'לא תעשה' זה...

יז. נוהג היה הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל להרבות באמירת דברי שבח לתלמידיו במנה גדושה, פעם נשאל על מנהגו זה, נענה וסיפר דבדידיה הוה עובדא בבחרותו כשלמד בישיבת וואלאז'ין, בימים ההם לא היו להוריו העניים פרוטה לפרוטה, ולכן כש'גלה' ללמוד בישיבה היה צריך ללכת לשם רגלי בקור ובכפור כשבקושי היו לו בגדים לחמם את עצמותיו היבשות, בדרכו נקרעו בגדיו ומנעליו, וכך הגיע לישיבה מבויש ונכלם ממצבו הדל. בבואו לישיבה הראו לו מקום מיטתו בחדר אחד עם הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל (שלימים כיהן כראב"ד 'העדה החרדית' בירושלים עיה"ק ת"ז) ואליו התחבר בעבותות אהבה. יום אחד הבחין רבי זעליג ראובן בהרגשותיו של רבי איסר זלמן, וכיון שרצה לעודד את רוחו אמר לו מדוע פניך רעים, והלא אתמול אמר ראש הישיבה חידוש בשמך... והעיד רבי איסר זלמן שדיבור זה נסך בקרבו כוחות מחודשים וזקף את ראשו, ומאז סילק לגמרי את העצבות מלבו, וכיון שראה עד כמה יכול דיבור אחד להשפיע על נפש הבחור על כן קיבל על עצמו לשבח ולפאר את הבחורים בהרחבה יתירה.

וכך העיד הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל, מעשה בתלמיד שהרגיש עצמו ירוד וחלש מאד, ובאותה תקופה שאל קושיא באמצע השיעור, ושיבח רבי איסר זלמן מאד את קושייתו, עד שאמר, שעל קושיא כזו צריך להעמיד 'משקה' בביהמ"ד, ואותו תלמיד שאב מלא חופניים חיזוק ממאמר זה, עד שבמשך כמחצית השנה למד בהתמדה וביגיעה מחמת דיבור זה, ועתה צא ולמד כמה משפיעה ומסייעת נדיבות הדיבור לכל אחד.

סיפר הגה"ח ר' יהודה ניישלאס שליט"א, שפעם אחת בהתהלכו בשווקי ירושלים לצד הגה"צ ר' חיים ברים זצ"ל, ניגשה אליהם אשה אחת, ככל הנראה קשת רוח, ופנתה לעבריהם שמגיע לה מזל טוב ב"ה. נתמלא ר' חיים שמחה לעומתה, ומיד בירר בכובד ראש לשמחה זו מה היא עושה, ותען ותאמר פערל'ע איז אַ כלה געווארן – אירסתי את ביתי פערל, התלהב ר' חיים והכריז מזל טוב מזל טוב.. בפנים צוהלות כששמחתו גואה וגוברת מרגע לרגע, ממש כביכול כ"כ ייחל וציפה לרגע זה, מתי תבוא, והנה הגיע. ומי זכה בה, המשיר ר' חיים לברר, ותען לעומתו

שומר פיו ולשונו – התחזקות בענייני שמירת הלשון שומר פיו ולשונו² בזהירות יתירה³, שהוא יסוד ועיקר בפרשיות אלו ובימים אלו - ימי הספירה⁴ הזמן גרמא ביותר להתחזק בענייני שמירת הלשון⁵, להיות

- עם פלוני אלמוני. מששמע ר' חיים שם החתן הרהר לרגע קט כממאן להאמין, והוסיף להביע התרגשותו העצומה, באמת... וכי יודעים אתה במי זכיתם... געוואלדיג (נפלא). את מרן החזו"א הכרתם שאלה ר' חיים, השיבה, בוודאי בוודאי, מי לא שמע על החזו"א, א"כ דעי לך שהחתן שזכית בו נ"ל שהוא החזו"א של דורינו. ושוב שאל במתיקות נפלאה, על הגאון ר' עקיבא איגר שמעתם... דמעות של התרגשות נצפו מעיניה, והחלו לטפטף בזו אחר זו, ובקול חנוק מדמע ענתה פשוט פשוט, הרי כל העולם כולו יודעים לספר על קדוש ישראל גאון הדורות רע"א, החזיר לה ר' חיים - ככל הנראה חתן דנן מיועד להיות הרע"א הבא שיאיר את העולם כולו. התייפחה האלמונית בבכי, איך זכיתי לכך... מסתמא זכות אבותי ואמותי ואף זקניי וסבתותיי העתירו במרומים בעדי. ענה ואמר ר"ח ברוך לשונו, ואני חושב ומתאר לעצמי שלא זכות אבות וסבתות עמדו לך, אלא מעשייך הטובים ותפילותיך הזכות הם שפעלו. ובהרגשה עילאית זו עזבה והמשיכה לדרכה.

משהרחיקו לכת, תמה הגה"ח ר' יודל שיבלחט"א, מי הוא זה ואיזה הוא שהחזו"א ורעק"א נשתלבו בו יחד, לחש לו ר' חיים בחיוכו הרחב, האמת יאמר כי איני יודע כלל עם מי דיברתי ועל מי שוחחתי, אך מבין השורות ניכר כי מרת נפש היא, ואם אינה ה' לידי ובאה מצוה זו לפתחי אזי נעשנה ביותרת ההידורים, ונרבה בגוטע ווערטער (דיבורים טובים) בשפע, לחמם ולנחם נפש עגומה.

הנה שמעתי לאמר, שהרי אמרו חז"ל (ב ו) 'על דאטפת אטפוך' (אין אדם נהרג אלא על כך שהוא הרג אחרים), מעתה יקשה דמצינו בפרשת בראשית שקין הרג את הבל, ומדוע בא לו כך, והרי לא מצינו שהבל הרג מאן דהו לפני הריגתו (וכבר הק' כן התויר"ט), אלא י"ל, כי בראות הבל שפני קין נפלו על כך שהקב"ה לא קיבל את מנחתו (בשעה שמנחת אחיו נתקבלה לרצון), היה לו לעודדו ולחזקו, ומכיוון שלא עשה כן הרי הוא כביכול נחשב כמי שהרג את הנפש (אף שאין לנו כל השגה ב'הבל', אבל ללמדנו את הנוגע לדידן באנו).

יח. דרש הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (אמור ד"ה וספרתם) בלשון הכתוב 'וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה', תנופה נוטריקון תנו פה, לרמז שעיקר עבודת הימים הוא לתקן את הפה ולטהרו.

יט. וכך פירשו (תפארת יונתן להגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע, ועוד) בלשון הכתוב (תזריע יג נב, מצורע יד מד) 'צרעת ממארת' שצרעת באה על האמירה (כי 'ממארת' מלשון 'אמירה').

וצריך להתבונן היטב בפרשיות אלו שהתורה הקדושה היא נצחית וקיימת לעד, וכבר כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (שער הזכירה פ"ו) בשם ספר הקנה שבימינו אנו שאין לוקים בצרעת - העונש על לה"ר היא עניות רח"ל. ומשלמים על כך בעוה"ז תיכף ומיד, וכמו שביארו בשם החפץ חיים זי"ע את המעשה הידוע במדרש (ויק"ר טז ב) על אותו רוכל שהכריז מאן בעי חיי, ואמר 'מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב נצור לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה', שלא לחינם הזכירו את אומנותו שהיה רוכל, אלא כשם שרוכל לעולם אינו מוכר בהקפה ויש לשלם לו תיכף ומיד - שהרי היום הוא כאן ומחר הולך לו לעיר אחרת רחוקה - כך המספר לשון הרע או המצער את חברו נפרעים ממנו מן השמים מיד עובר לעשייתו, ואין ממתניים לשלם לו שכר פעולתו לאחר זמן. ומידה טובה מרובה, הנזהר בלשונו ישולם שכרו כהנה וכהנה מיד בעולם הזה.

כ. ושומה עלינו להביא את מכתבו של הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע, וז"ל. בעזה"י א' וישלח תרצ"ו ירושלים תובב"א. אהוביי אנ"ש היקרים שיחי' במדינת פולין.

...עוד זאת אדרוש מכם כאשר רבו הצרות מבית ומבחוץ ונאמנים דברי חז"ל דגלות הזה מטעם לשה"ר ושנאת חנם, ולזאת אבקש להתחזק בענין שמירת הלשון מלשה"ר ושנאת חנם, ועצתי, שתלמדו בספר חפץ חיים ושמירת הלשון עכ"פ בב' ימים בשבוע, ואעידה עלי שמים וארץ כי אחרי שגמרתי הספרים הנ"ל הרגשתי בעצמי בזה פעולה לטובה, ולזאת גם השלם במידותיו יתפעל עי"ז. ואחשוב שזה שאמר הרוכל לר' ינאי - לאו אנת ודכותך, עכ"ז אטרח עלי' ר' ינאי להראות כי הכל צריכים לזה. הנני ידידכם הדו"ש וטובכם. חתימת יד קדשו.

כא. מעשה בפרה שוטה סוררת שהסתובבה בסמיכות לביתו של החפץ חיים זי"ע, פרה זו מצאה את פתח הבית פתוח, נכנסה לתוכו והחלה משברת כלים וחפצים. הרבנית נבהלה עד מאוד וזעקה לבעלה הרב, ראה נא מה

שאדם חוסם פיו זוכה לאור הגנוזי שאין מלאך ובריה יכולים לשער'כה.

בפרשתן (תזריע יג ג), 'וראה הכהן את הנגע בעור הבשר, ושער בנגע הפך לבן... וראהו הכהן וטמא אותו'. ולכאורה צריך ביאור, כי בכל התורה כולה מרמז ה'לבן' על טהרה שאין למעלה הימנה, כדכתיב (ישעיה א יח) 'אם יהיו חטאיכם כשנים, כשלג ילבינו, אם יאדימו כתולע בצמר יהיו' (ואף ביוהכ"פ קושרים 'לשון של זהורית' על קרני השעיר וכן בבית המקדש, והיו הכל מצפים ומייחלים שתלבין, ואז ידעו שנמחל להם כל חטא ועון). ומדוע כאן השיער הלבן מורה על טומאת הנגעים. וביארו בעלי המוסר, כי אכן, כאן באתה התורה ללמדנו הדרך הנכון. כי אף אם כל מעשיו של אדם 'לבן' הם, וכולו קדוש וטהור, כל תהלוכותיו קודש הם ובלתי לה' לבדו, מכל מקום אם על ידי מעשיו והנהגותיו הוא מצער¹

וכך כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (עה"ת) על הפסוק (כה טט) 'ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה... ימים תהיה גאולתו' דקאי על ענין הלשון המסובבת ב'חומה' והם השפתיים והשיניים, אם פרצו חומות מגדלי - בדיבורים שאינם כראוי - (וז"ל החתם סופר) עיקר תיקוניה תלוי בימי הספירה - שבין פסח לעצרת, וביום העצרת הוא ה'יובל' שבו יתקנו כל בני תורה (עפ"י המבואר בערכין טו: שעיקר התיקון בא ע"י עסק התורה) ויקנו בו שלימות, 'והייתה גאולתו עד תום שנת ממכרו' - עד שיקבל תמימות... שכל שנה ושנה מקבל תמימתו בימים האלה.

ידוע מה שכתב הגר"א זי"ע (באיגרתו עלים לתרופה) 'ועד יום מותו צריך האדם להתיימר, ולא בתעניתים וסיגופים רק ברסן פיו ובתאותו, וזהו התשובה. וזה כל פרי העוה"ב כמ"ש כי נר מצוה וגו', וזהו יותר מכל התעניתים והסיגופים שבעולם². וכל רגע ורגע³

מעוללת לנו פרה שוטה זו. אמר לה ה'חפץ חיים', בכדי להינצל מפרה סוררת זה יש ב' דרכים. א. להיזהר ולהישמר מתחילה שלא תשאר הדלת פתוחה אפי' רגע כמימריה. ב. אם כבר נכנסה הפרה, יש להיזהר במשנה זהירות לשים עין על כל חפץ וכלי שלא ינזק וישבר. בזאת פנה ה'חפץ חיים' לכל בני הבית, ואמר, כיו"ב הוא לעניין שמירת הלשון, דע, שהלשון הרי היא כפרה סוררת, וכבר בתחילת על האדם להיזהר על פתחי פיו שיהיו סגורים על מסגר ובריח. ואם כבר פתח פיו לדבר ידע שהלשון כמו הפרה שוטה המשתוללת ויש להיזהר במשנה זהירות שלא תזיק לאיש ולא לבריה שבעולם באמרי פיו.

כב. ידוע מה שאמר הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע, שהרה"ק מסטרעליסק זי"ע אמר שהמונע עצמו מדיבור אשר עומד על שפתיו לאמרו, נחשב לו הדבר כאילו התענה פ"ד תעניות... ואני אומר 'נאך און נאך און נאך' (שנחשב לו כהרבה יותר מפ"ד תעניות).

כג. הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (בהקדמה לספרו שמירת הלשון, וכן מרגלא בפומיה דהגה"ק הסטייפלער זי"ע) מדייק עוד, שלא אמרו שרק מי שדוחה דבריו למשך חודש או שבוע ימים יזכה לכך, אלא אפילו אם מתאפק מלדבר לרגע כמימרא בלבד נמי יזכה לשכר זה, ומכאן יראה כל בר דעת מה רב טובו של השולט על עצמו ושומר על מוצא פיו. כד. ובאמת, אין כל מלאך ובריה יכולים לשער את גודל התענוג והנחת רוח ששותק זה גורם בשמים ממעל לאביו אוהבו שבשמים, ומה רב שכרו עבור זה. וכך כתב הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע (ישיר משה על שה"ש) על הפסוק (שם א ב) 'ישקני מנשיקות פיהו', כי נשיקה רומז על תענוג ואהבה - וממה הקב"ה מתענג מנשיקות פיהו - כשאדם משיק שפתותיו זו לזו בכח - לעצור בעדם מלהוציא איזה דיבור...

כה. פעם התאונן אחד מתלמידי ה'חפץ חיים' זי"ע לפני רבו, שדרש לפני קהל גדול משך שעתים ולא השפיע אף על אחד מקהל שומעיו וא"כ מה תועלת בדרשתו. ענהו הח"ח במתק שפתיו, הנה ידוע מאמר הגר"א ז"ל, שבעד כל רגע ורגע שאדם חוסם פיו זוכה לאור הגנוז שאין לבן תמותה שום מושג בנועם זיו אור זה, וזהו רק בעד רגע אחד, הגע בעצמך כמה שכר תקבל אם עלה בידך לחסום פיהם של קהל ועדה משך שעתים לבלי לדבר דברים אסורים לה"ר ורכילות הלא אין לשער ערך השכר, מחלקך יהי חלקי (ח"ח עה"ת, יתרו בהגהות).

כו. כתיב בפרשתן לענין יולדת שצריכה להביא 'ובן יונה או תור לחטאת' (תזריע יב ו), וכתב ה'בעל הטורים' ז"ל, בכל מקום מקדים תורים לבני יונה חוץ מכאן, לפי שאינו מביא אלא אחד, שאם ימצא יונה לא יקח תור לפי שכן זוגו של תור מתאבל עליו, ע"כ. כלומר, שבקרבו העוף 'מצוה מן המובחר' להביא תורים ורק במדרגה פחותה מהם הם ה'בני יונה', ומ"מ, כאן, שציוותה התורה להביא עוף אחד בלבד, העדיפו את ה'בן יונה' על פני 'תור' כדי

ושבו חזר טבי מן השוק והביא לו 'לשון', שאל אותו רשב"ג, מדוע הבאת בשתי הימים לשונות. ענהו טבי העבד 'מינייה מבתא ומינייה בישתא, כד הוה טב לית טב מינייה, וכד ביש לית דביש מינה' (הן הטוב והן הרע מן הלשון הם באים), בשעה שהלשון טובה ומדברת דיבורים טובים אין יותר טוב ממנה ומהתועלת הבא על ידה, ובשעה שהלשון משמשת לרע, אין רע יותר ממנה^{כח}, כי 'מוות וחיים ביד לשון' (משלי יח כא)^{כט}.

ופוגע באחרים^{כו} וכגון שאינו נוצר את לשונו ומדבר סרה בחברו, הרי עם כל ה'לבן' שבו טמא טמא יקרא...

שומר מצרות נפשו - מעלת שמירת הלשון ושמה

איתא במדרש (ויק"ר לג א) שרבי שמעון בן גמליאל אמר לו לטבי עבדו צא השוקה וקנה לי מאכל טוב, חזר טבי מן השוק ובידיו 'לשון של בהמה'. למחרת אמר לו רשב"ג, היום רכוש עבורי דבר רע,

שלא יצטער בן זוגו שנשאר לבדו. והרבה יש להתעורר כי אם עדיף להביא קרבן פחות ערך מאשר לצער 'תור', ק"ו כמה יש לנו להיזהר שלא לצער בני אדם (ולא רק בני 'יונה')...

כז. מעניין לעניין, סיפר הרה"ח רבי יוסף מאיר זיידל זצ"ל, כי בעמדו בפרק 'האיש מקדש' יצא עליו קול הברה אשר בא בקשרי אירוסין עם נערה מעירו קאליש שבפולין, ובאמת לא היה בזה שמץ של אמת, וכמאמר העולם 'לא דובים ולא יער', ונפגעה הנערה עד עמקי נפשה, והיו לה בזיונות מרובים, ואף הוא נפגע משמועה זו שלא היה לו שום קשר לדבר. כעבור זמן מה התארס עב"ג בת הרה"ח ר' זלמן אייזנר הי"ד, ולא זכה לזש"ק במשך שש שנים מנישואיו. אחד מגיסיו (שוואגער) אשר היה גם גיסה של אותה נערה פנה אליו והציע לו שילך לפייסה על עגמת נפשה, אך הוא טען, מה לי לפייסה אחר שלא היה לי שום יד ורגל באותה 'שמועה רעה', ולא עוד אלא שאף אני סבלתי ונגרם לי צער מכל 'הפרשה', אך גיסו הרבה עליו בדברים, ומאחר שהיה זקוק לישועה נעתר לו. ועלה ביחד עם גיסו לביתה, הוא עמד בפתח הבית והיא עמדה כנגד החלון, וביקש ממנה סליחה ומחילה, ואכן היא אמרה בפה מלא מחול לך מחול לך. וסיים רבי יוסף מאיר את דבר המעשה בכהאי לישנא 'זאג וואס די וילסט, איך וויס נישט, אבער צו ניין חודשים האב איך געהאט א קינד' (אמור מה שתראה, אני איני יודע, אבל תשע חדשים לאחר מכן נולד לי בן).

ותיכתב זאת לדור אחרון למען נדע עומק הדין, ובפרט בימי הספירה שכל שורש מנהגי האבלות הוא 'על שלא נהגו כבוד זה בזה', ועד כמה צריך להעתיק 'שלא יענש שום אדם בסיבתי'...

כח. במדרש רבה (טז ב) הובא מעשה ב'רוכל' אחד, שהיה מחזר בעיירות ומכריז 'מאן בעי למזבן סמא דחיי' - מי האיש הרוצה לרכוש סם החיים... באותה שעה ישב רבי ינאי בטרקלינו ושמע את קול הרוכל. שלח רבי ינאי לבקש מעמו שימכור לו מסם יקר הערך זה, ענהו הרוכל 'לאו אנת צריך ליה ולא דכוותך' - אין סם זה מיועד לא לך ולא לשכמותך, אך מ"מ דחק בו רבי ינאי, הוציא אותו רוכל ספר תהלים וקרא לפניו (לד יג-יד) 'מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב, נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה', אמר ר' ינאי אף שלמה מכריז ואומר (משלי כא כג) 'שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו' - 'שומר מצרעת נפשו'. א"ר ינאי כל ימי הייתי קורא המקרא הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשיט, עד שבא רוכל זה והודיעני, לפיכך משה מזהיר את ישראל 'זאת תהיה תורת המצורע' (נוטריקון) המוציא שם רע.

ידועים דברי המגיד מדובנא (כוכב מיעקב - הפטרות - תזריע) על דברי המדרש הללו, במשל לרופא שבא לרפא את החולה שלקה בלבו והוא מוטל על ערש דוי, וציווהו הרופא לבל יכעוס ובל יקפיד ולבל יהיה להוט כעת אחרי הממון או אחרי כבוד, ולבל ירע לבבו אם יוגד לו כי לא פדה ולא הרויח בחנותו ושכנו הקרוב אליו פדה הרבה והרויח, ולא יקנא ולא ישים אל לבו, ויתרחק גם מכל יתר התאוות. תמה החולה, מדוע באת להטיף לי מוסר בעניני רפואת ה'נפשות', הרי באתי אליך שתרפא את גופי, אמר לו הרופא, לא מחמת יראת ה' ורפואת הנפש הזהרתך על המדות הרעות, רק כדי להבריא אותו בעולם הזה הזהרתך - כי המדות הללו הן המה בעוכרי האדם לקצר ימיו בעולם הזה ולמלא ימיו מכאובים וחליים רעים, כי המדות הרעות כעס וקנאה ותאוה ודומיהן מעכרים את הדמים ומעפשים אותם ומביאים על האדם חליים רעים עד כדי סכנת מיתה ל"ע.

כיו"ב, 'רוכל' זה היה מהמוכרים סמים ורפואות לבני אדם. וכשעבר בשערים והכריז בקול מאן בעי למזבן סמא דחיי לא התכוון לחיי העולם הבא, רק לחיות חיים ארוכים חיי שלום ובריאות. וסם החיים הוא מה שישמור אדם לשונו מרע ומרמה. ויסור מרע ויעשה טוב, יבקש שלום ויתרחק מהדברים המביאים למריבה וקטטה. לכעס ושבירת

בשמים ואתה על הארץ, על כן יהיו דבריך מעשים', ובפשטות אינו מובן, איזו נתינת מעם יש במה שה' בשמים והאדם על הארץ שלכן יהיו דבריו מועטים, ומדוע לא קאמר כן על שאר מצוות - שישמור שבת, או יאכל מצות בפסח וכו' כי האלוקים בשמים ואתה על הארץ. אלא ביאורו, כי כמו שהאלוקים בשמים, ומנהיג את העולמות כולם ממרום שבתו בשמי שמים, כך ואתה על הארץ - הינך מנהיג כביכול את כל מצבך ומעמדך בהאי עלמא, הן לטוב הן למוטב, דהכל תלוי במוצא פי האדם - אם טובים הם או ח"ו להיפך, וממילא על כן יהיו דבריו מעטים לא. כי בזה תלויה הנהגת עולם בעולם הזה.

וכך ביאר הגה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע (ליקושי תורה פר' עקב) בשם החכם מהר"ש שורק זללה"ה את הפסוק (במדבר ל א) 'לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה'. שיוהר האדם שלא יעשה את דבריו חולין - שלא יולזל בדיבורי פיו לחשוב שאין בהם ממש, כי ככל היוצא מפיו - של אדם, יעשה רושם אם לרע אם לטוב - בורא סניגורים או קטיגורים ח"ו. על כן ישמור מאד פתחי פיו...!

כי גדול כוחו של הבל פיו של האדם - הן לטב הן למוטב, כמאמרו של הרה"ק רבי שלום'קה מזוועהיל זי"ע בכתוב (קהלת ה א) 'אל תבהל על פיך... כי האלוקים

הלב. כי הדברים האלה ראשי יסודי הבריאות המה. והנזהר בהם יחיה חיים טובים ושלוש לא ידע דווי ומכאובים, ויארץ ימים על הארץ.

ומעתה תבין, מדוע נקט ההוא 'רוכל' וכי למאי נפק"מ היא לנו מה היתה פרנסתו, אלא, שבא לומר שלא היה אלא איש פשוט המוכר תרופות טבעיות, לא סגולות או רפואות רוחניות - ובא לומר שהשמירה על מוצאות הפה מרפאת את 'גופו' של אדם, ולכן אמר לרב ינאי, אינך צריך לרפואות הללו, כי אתה כבר שומר עצמך מצד הרוחניות שבדבר, וכשכבר גילה לו, נענה רב ינאי, אכן כל ימי שמרתי על מוצא פי, ולא ידעתי עד היכן הוא פשוט - שהוא מרפא את גופו של אדם בדרך ה'טבע', ולא רק את נפשו.

כט. שמעו נא רבותי מה שראו עיני ולא זר בהיותי באת"ק מירון על ציון התנא האלוקי רשב"י, והנה הראני יהודי חשוב מבני עיה"ק ירושלים על יהודי בא בימים (כבן שבעים) היושב שם ושותה לשכרה, ואין בין שתיה לשתיה אפילו כמלוא נימא... ברם הכרת פניו מעידה עליו כי ממקור חשוב מוצאו. הלה מספר בעצמו את קורות ימיו, וכך הווה, בשנות בחרותו למד בישיבת פוניבז' בעי"ת בני ברק, ובהגיעו לפרק 'האיש מקדש' נתעכבו הדברים עידן ועידנים, עד שלבסוף בא בקשרי שידוכין בשעטומ"צ בגיל מבוגר ביותר. והנה כב' שבועות לפני זמן החתונה, דיבר איש אחד מבני משפחת הכלה עמה, ובקור רוח שאל אותה בביטול, נו, וכי על בחור זה חכייתם זמן רב כל כך... בכמה מילים ספורות הללו זרע הלה 'ארס' בלב הכלה, עד שהחליטה לבטל את השידוך... לגודל צערן של החתן נשבר לבו בקרבו לשברי שברים, ארז את מטלטליו, נסע למירון, ומני אז הרי הוא שותה לשכרה זה כחמישים שנה במספר... הביטו וראו כוחו של דיבור רע אחד...

ל. נפלאות כתב הגה"ק החיד"א זי"ע (חומת אנך שה"ש א ב, הובאו דבריו בבן יהודע מנחות פז). שטבע היין אפילו כשהוא סתום וחתום במרתף היין, מכל מקום בעת דריכת היין אפילו אם היין במרחק רב ממנו, מתנועע היין שבחביות מאליו, וזהו אומרו (שה"ש א ב) 'ישקני מנשיקות פיהו - ושמא תאמר היאך דיבוריו משפיעים הן לטב הן למוטב, יקח ראייה מכי טובים דודיך מיין, כמו שמתנועע היין בגת בהשפעת דריכת הענבים ממרחק, כך דיבור האדם גורם ומשפיע למרחק רב.

לא. וכבר אמרו להמשיל את ענין השתיקה, לחמור שהיה מתהלך בלב יער, ואחזתו צינה רבה שהרי 'חמרא אפילו בתקופת תמוז קרירא ליה' (שבת נג.), פשפש ומצא עורו של ארי מת שהפשיטו ה'ציידים' את העור מגופו של הארי, התעטף בו החמור לחמם את עצמותיו, אדהכי והכי ראו כל חיות היער כי אריה 'חדש' מתהלך בקרב מחנם - שכן גבהו של חמור גבוה מן האריה, ויחרדו איש אל אחיו ויאמרו מה זאת עשה אלוקים לנו - 'אריה חדש' אשר מי יודע אם לא נהיה בקרוב טרף לשיניו, וביותר נחרד האריה - מי יודע אם 'אריה' זה ישיג את גבולו... מיד הוכרז על 'אסיפת חירום' - איש בל יעדר, באותה אסיפה הועלו כמה וכמה עצות אשר נדחו על הסף לגודל הסכנה הרבה הנשקפת לחיי כל חיות היער, ויען השועל ויאמר - תנו לי שהות מה ואחזור אליכם... ויקח השועל כמה חלוקי אבנים קטנות בידי, והחל להתקרב לצד האריה החדש, כבר בעודו ממרחק (שהרי גם הוא פחד מה'אריה' הלז)

הללו אצל הקב"ה, שהרי מחמת מצות התורה הוא נמנע מלדבר, וא"כ הרי הוא כמוסר את דיבוריו לשכינה, וכדברי הרה"ק רבי מנחם מנדל ה'שרף' מקאצק זי"ע (אמת ואמונה אות רמב), שפירש את הפסוק (משלי כא יד) 'מתן בסתר יכפה אף', דקאי על המתאפק מלהוציא דבר איסור מפיו, כי אין לך 'מתן בסתר' גדול מזה, שהרי אין בריה בעולם יודעת מה היה במחשבתו לדבר חוץ ממנו והקב"ה היודע תעלומות סתרי כל חי, נמצא שהתאפקותו נתן כביכול 'מתנה בסתר' להקב"ה ומבטל חרון אף. וכבר ידוע בין החכמים שכדאי הוא הדבר

ב"ק האדמו"ר מז'מיגראד זי"ע (אריה שאג, קונטרס המאמרים עמ' תו) היה מבאר בצחות הלשון על מאמרים 'כל דאלים גבר' (ב"ב לד: ועוד), אלים מלשון אילם שאינו יכול לדבר. כל דאלים - המושים עצמו כאילם ואינו מדבר לשון הרע וגם אינו משיב למחרפיו דבר, זה נחשב גבר - הוא נקרא 'אדם'. וכמו"ש במס' חולין (פמ.) מה אומנתו של אדם בעוה"ז - יעשה עצמו כאילם לב.

זאת ועוד, כי כאשר האדם מתאפק מלהוציא דיבורים אסורים מפיו הרי הוא כמפקיד את הדיבורים

השליך אחת מהאבנים לכיוונו של ה'אריה', ואכן 'אריה' זה שלא היה אלא 'חמור' גדול מבטן ומלידה הגיב מיד ב'נעירת החמור'... כשמוע החיות את 'קולו' כקול החמור הבינו את אשר לפניהם, ומיד ניגש אליו האריה האמיתי ועשאו 'גל של עצמות'...

עתה בין והתבונן לו היה 'חמור' זה עוצר בעצמו ואינו ממחר לקרוא בקול גדול, בשעה שזרקו עליו אבנים - הרי היו כל חיות היער מפחדים ומרתתים ממנו עד עצם היום הזה, וכל זה הפסיד ב'השמעת קול' ברגע אחד, כמו כן לדידן, ב'השמעת קול דברו' מפסיד ח"ו הרבה כי אם ישתוק האדם ויעצור בעצמו מהשמעת הקול בשעה שאחרים סוקלים אותו באבנים (קטנות או גדולות) ישאר משומר מן המזיקין ויזכה לרב טוב הצפון לכל מי ששומר פיו ולשונו. לב. כתב ה'חפץ חיים' זי"ע (חובת השמירה פ"ו) וז"ל. 'מי האיש החפץ חיים (בעולם הבא) אוהב ימים לראות טוב (בעולם הזה) נצור לשונך מרע' וסגולה זו היא טובה מכל הסגולות שמחפשים אנשים להצלחה.

עוד כתב (שמירת הלשון ח"ב פ"ז) וז"ל. ודע עוד, דכשם שהנחש נענש בענין מזונו כדכתיב (בראשית ג יד) 'ועפר תאכל כל ימי חיך' כן הוא מי שהוא 'בעל לשה"ר' נענש בעונשו, כמו שכתב בספר 'הקנה', וז"ל. ראה והבן שכל המוציא לשה"ר מפיו נידון בצרעת, ומסיים שם בסוף דבריו שמי שאינו נעשה מצורע נידון בעניות, ושקול עניות כצרעת, והרי הוא עני הנמסר בידי אדם. ובאמת, לפלא הוא בעיני שטבע בני האדם לחפש סגולות וברכות מאנשים גדולים להצלחה על פרנסה, ומה יועילו להם כל הסגולות והברכות אם חס ושלום הוא מורגל בזה החטא של לשה"ר ורכילות, הרי יש על זה ארור מפורש בתורה - 'ארור מכה רעהו בסתר' (דברים כז כד) ואמרו חז"ל (שבועות לו.) 'ארור' בו קללה, בו נידוי, וזה לא יצא מפי איש אחד, כי אם בהסכם כל ישראל בצירוף הכהנים והלויים כדכתיב בקרא, והרי הוא מכלה השפעתו, ואם היו שומעים לדברי הייתי מייעץ להם יותר שישמרו עצמם בזהירות יתירה מזה החטא ובפרט מלעשות בפועל ממש רע לחבירו מענין גזל וחמס והונאה וכיוצא בזה שאז בודאי יתברכו נכסיהם יותר מכל הסגולות, וכמו שידוע שכל הארורים פתחו מתחילה בברכה ואמרו 'ברוך אשר לא יכה את רעהו', וכל ישראל ענו על זה אמן, ובוודאי תתקיים הברכה הזו.

וכבר ידוע הדיוק בדברי הרוכל (הובא לעיל) מאן בעא סמא דחיי, ש'שמירת הלשון' אינו רק סם המציל את האדם ממוות, באריכות ימים ושנים. אלא הוא אף סמא דחיי - סם הנותן חיים טובים ללא כל מחסור, ומביא על האדם חיים של אושר וכל טוב.

הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע (פרשת בא, ועוד) היה מרמז בפסוק המדבר מענין חג המצות (שמות יב כד) 'ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם', שהרי אמרו חז"ל (ביצה טז.) 'חק - לישנא דמזוני הוא', והיינו דקאמר 'ושמרתם את הדבר' - דבר היינו הדיבור, ע"י 'ושמרתם על הדיבור' יהא לחק - פרנסה ברווח, 'לך ולבניך עד עולם'. עוד רמז כן בקרא (שמות יד יד) 'ה' ילחם לכם ואתם תחרישון', ויש לפרש ילחם מלשון לחם (ומרמז לכל עניני פרנסה), ורמזה תורה שאם 'ואתם תחרישון' - שישמור על הדיבור כראוי מלדבר דברים אסורים, יזכה ללחם וכל שפע טוב.

ומשום הכי נמי קיימא לן בקרבנות מצורע (ע"י מנחות י.) 'במקום שנותנים את הדם [של האשם] שם נותנין את השמן', שמן רומז לשפע, ומלמדנו שאם יתאמץ בכל כוחו ובדם התמצית לסגור את פיו ולשונו בשלשלאות של ברזל, יזכה להשפעות רבות וטובות, וכנרמז עוד במאמרים (חולין לא.) 'וזבחת ואכלת - מה שאתה זוכה אתה אוכל', דבמקום זביחת היצר הרע שם מתעורר השפע.

שזאת תהיה תורת המוציא-רע שתעה והוציא עצמו לדרך הרע, ביום טהרתו - שיעמיד לפניו את יום טהרתו בלבד, וכלשונו, לבל יביט יותר מדי על העבר ויעמיק במחשבתו במעשיו הרעים ח"ו, ולבל יהנה מחשבות מה יהיה אתו בעתיד, אלא ישית נכחו את יום טהרתו בלבד. עתה נתנה לי התורה הק' רשות ללמוד להתפלל ולעשות נחת רוח לפני הקב"ה, זהו חיי, 'זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, אין עלי לשקוע בחשבונות מן העבר והעתיד אשר יעכבני מעבודתו ית', העיקר הוא ביום טהרתו. עכ"ל. כי מאי דהוה הוה מכאן ואילך חושבנא.

ודע כי הבא לטהרה מסיעין לו, ומן השמים יעזרוהו שיוכל לטהר עצמו, וה' יגמור בעדו. וכמו שהוכיח הרה"ק האמרי אמת' זי"ע, שהנה מבואר בגמ' (ובחים לב) שהתירה התורה למצורע לעמוד בפתח אהל מועד ולהכניס את בהונותיו בכדי שיוכל הכהן לתת עליהם מדם האשם, ואף שעדיין לא נטהר לגמרי מטומאתו

- להפקיד פקדונות אצל מלכים ושרים ולתת להם מתנות, כי ע"ז תהיה לו דריסת הרגל בביתם ובארמונם, ויוכל לקבל מהם טובת הנאה כשיצטרך.

בענין זה פירשו בעלי המוסר בנוסח התפלה (בסוף שמ"ע) 'אלקי נצור לשוני מרע', כי 'נצור' מורה על נצירת דבר יקר, וכמו שכתוב (שמות לד ז) 'נצור חסד לאלפים, וכן (משלי כו יח) 'נצור תאנה יאכל פריה', ואילו שמירה היינו מן המזיקים, וא"כ לכאורה בשמירת הלשון היה לנו לומר 'אלקי שמור לשוני מרע' שלא נזיק את עצמנו בדיבורים אסורים, ונפול חלילה בבאר שחת, אלא, הן הן הדברים, בכל עת שהאדם מתאפק מלדבר דברים אסורים הרי הוא נוצר ומפקיד את דיבוריו באוצר המנוצר אצל הקב"ה בכבודו ובעצמו.

ביום טהרתו - דרכי הטהרה ובפרט בימי הטהרה, ימי הספירה בפרשתן (מצורע יד ב), 'זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו', וביאר הרה"ק הדברי שמואל' זי"ע

לג. כתב החפץ חיים' זי"ע (כבוד שמים פ"א אות י) כי גדול שכרו של השומר פיו ולשונו מלדבר רע על אחיו בני ישראל, שינהגו עמו 'מידה כנגד מידה' שבעלותו השמימה כשיעמידוהו לדין אין הקב"ה שומע לקול המקטרגים עליו לספר רעתו לפני הקב"ה על דרך שהוא לא סיפר בגנותן של בני ישראל.

לד. הגה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע (אוצרות חיים שער רחל ולא פ"ז) מבאר בלשון הכתוב 'זאת תורת המצורע' בזה"ל. ואם כן אין תיקונו אלא על ידי עסק התורה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ערכין טו), ולכן אמר זאת תהיה תורת המצורע, ולא אמר טהרת המצורע, או משפט המצורע. עכ"ל. ואם כי דבריו הק' נאמרו על ענין מספר לשון הרע שדרך טהרתו ותיקונו הוא על ידי לימוד התורה, הרי התורה היא מקור טהרה על כל חטא ופגם, ו'אין טהרה כתורה'. ודברי תורה צריכים חיזוק בכל יום, ובפרט בימי ההכנה לקבלת התורה, וההכנה הטובה ביותר היא ע"י ריבוי עסק התורה בהתמדה וביגיעה. ועצה טובה קא משמע לן אשר מן הראוי לכל אחד לקבל על עצמו מעתה ועד חג השבועות הבעל"ט בל"נ תענית דיבור במחצית השעה הראשונה שבתחילת ה'סדר', ללמוד ברציפות בלי הפסק כלל (ובדרך צחות ייאמר אל בחורי הישיבות שישאלו את ה'משגיח' אימתי הוא תחילת הסדר. וד"ל), וכך גם אלו שקובעים עיתים לתורה (שלא בהיכלי הישיבות או הכוללים) לא יפסיקו בשום אופן בחצי שעה הראשונה מלימודם, ובכך יזכו להגיע ליום חתונתו זה מתן תורה' כמחותנים נכבדים בעלי השמחה ולא כארחי פרחי...

דבר נאה אמר אחד מגדולי הרבנים שליט"א לבאר בדרך צחות מנהג ישראל בעת שמזכירים נשמות ואומרים 'יזכור' בימים טובים, שמי שאביו ואמו חיים לאורך ימים אינו נשאר בבית הכנסת, אלא יוצא מן ההיכל, כי בית הכנסת נועד להתפלל ולא לישב שם בבטלה... על דרך זה ייאמר כי היכלי התורה נועדו בכדי שישבו וילמדו שם, וכל הנכנס בשעריהם עליו 'להתאים' עצמו לכך...

עוד נוסף בענין ההתחדשות בתחילת ה'זמן', פעם שאל אחד את הגאון רבי יוסף סלנט זצ"ל בעל 'באר יוסף' על מנהג רבים וטובים לספור ספירת העומר בהתלהבות גדולה 'בקולות וברקים' - מה טעם יש בדבר, החזיר לו הגר"י למה לא, וכי מדוע שלא יעשו כן... השיב הלה, כי בשאר ברכות ותפילות אינם נוהגים כן... נענה לו הגר"י, אכן זו שאלה טובה, מדוע בשאר תפילות אינם מתלהבים...

לדין ייאמר, כי עלינו להתחדש עתה כבריה חדשה ולעסוק בתורה באש קודש, שמא תאמר והרי בהמשך הזמן יתפוגגו רגשי ההתחדשות ותעלם ההתלהבות, ואם כן מה לי להתחיל עתה, אך תשובתך היא שאכן שאלה טובה שאלת, מדוע בהמשך הזמן לא תלמד עם כל ה'ברען'...

דקרא (מצורע טו לא) 'והזרתם את בני ישראל מטומאתם', כי משמעות תיבת והזרתם הוא הפרשה, עוד יש בה במשמע 'נזר' וכתר. ללמדך שהמתנזר ומפריש עצמו בעודו שקוע בתוך טומאתם בזה עצמו הוא נהפך להיות קדוש וזוכה לנזר אלוקיו על ראשולו.

יבקשו עליו רחמים - חשיבותה של כל תפילה ותפילה

בפרשתן (תזריע יג מה), 'והצורע אשר בו הנגע... ושמא

טמא יקרא'. ובגמרא (שבת סו:) נתבאר שצריך

להודיע צערו לרבים ורבים יבקשו עליו רחמים. ולמדו

מכאן שאילן המשיר פירותיו צובעו בסיקרא (צבע אדום)

שהרי הוא 'מחוסר כיפורים', ואפילו טבול יום שמכניס ידיו לתוך העזרה הרי הוא בכרת כי 'ביאה במקצת שמה ביאה', אך היתר מיוחד נאמר במצורע בכדי שיוכל להיטהר. והרי, שאפילו מצורע זה שטומאתו חמורה משאר טומאות, ורק הוא משתלח מחוץ לג' מחנות ובדד ישב, אך מאחר שהוא כבר בא לטהר ושב בתשובה [וראיה לדבר שנרפא צרעתו] אזי הקב"ה מקרב אותו ביותר, עד שנותן לו רשות להיכנס להיכלו בעודו בטומאתו.

נוראות מצינו בדברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תזריע

תרמ"ג ד"ה בפסוק; מצורע תרמ"ז ד"ה בענין) בביאורא

לה. סיפר לי אברך אחד, שבילדותו הגיע הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל אל הת"ת שלמד ובחן את התלמידים על לימודם, בסיום המבחן דיבר אליהם דברי חיזוק והדרכה, וכה אמר, הנה מצינו במשנה (כלאים ח ד) שיש חיה הנקראת 'אדני השדה', ופירש הרע"ב מברטנורא שהיא קשורה בחבל היוצא ממנה אל הארץ, וכשרוצים לצוד אותה יורים חיצים על החבל עד שהוא נפסק, ומיד מתה החיה. ורמז גדול יש בזה ללמדנו, כי הדרך להרוג את ה'חיה והבהמה' שבקרב האדם הוא על ידי שמנתק את החבל בו הוא קשור אל הארץ... כי כל עוד שהאדם מחובר אל הקרקע - האדמה, כלומר לגשמיות עדיין הוא בהמה וחיה ל"ע.

הוסיף על כך איש חכם ונבון, כי מבואר שם ברע"ב עוד שחיה זו צורת אדם יש לה בפרצוף הפנים ובידיים וברגליים, ואיתא במשנה כי לדעת רבי יוסי אחר שהיא מתה אזי היא מטמאה באוהל כאדם, נמצינו למדים כי היא חציה אדם וחציה חיה, כל זמן שהיא קשורה לארץ הרי היא חיה, וכשמתה ה'חיה' מיד דינה כאדם, וכך ייאמר לכל אחד ואחד, אשר הוא 'אדם' ויש בו חצי הדומה לבהמה (חגיגה טז.), ואם ימית את הבהמה שבו על ידי שיתנתק מהחיבור לארץ הרי כש'זה נופל זה קם' ויתעלה להיות 'אדם השלם'...

לו. שמעתי מאיש צדיק שליט"א אשר נאלץ להתאשפז בבית החולים 'איכילוב' שבתל אביב, וביום שני שעבר, כ"ד ניסן, קיבל עצמו להקפיד להניח מים לנטילת ידיים שחרית (נעגל וואסער) סמוך למיטתו בכדי שתיכף בהקיצו משנתו בבוקר יטול ידיו בטרם יניח כף רגלו על הארץ. ביום שלישי נכנס לביה"ח, ונוכח לראות כי אין שם קערות, ואמר לעצמו 'בדליכא כולי עלמא לא פליגי' - אם אין קערות הרי אונס רחמנא פטריה, ויהי בערב, הגיע אביו לבקרו וידו אוחזת בספל וקערה, ומסיח לו לפי תומו, כי היום הגיע איש אשר נדבו לבו ועמו הרבה קערות וספלים לזכות בהם את הרבים, אלא שעובדי ביה"ח לא הניחו לו לחלקם בחדרי החולים, על כן הניחם סמוך לבית הכנסת, שכל הרוצה ליטול (תרחי משמע) 'יבוא ויטול... בינו והתבוננו כיצד הקב"ה מסייע לאותם הפותחים פתח לטהר עצמם, שמיד לאחר שקיבל על עצמו תוספת טהרה וקבלה טובה בענייני יראת שמים סיבבה ההשגחה העליונה להכניס מחשבה טובה בלב יהודי אחר לתרום קערות וספלים לבית חולים למען יוכל הלה לעמוד בקבלתו הטובה, ועמו יחד כבר זכו עוד יהודים במצוה.

לז. ויזכור שעיקר 'הנזר' וההתעלות היא כשהוא צריך להתייגע לפרוש מן הטומאה, וכך אמר הגאון הגדול רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (מנחת שלמה סוכה מט:) לבאר בשם ה'מגיד מוילנא' הג"ר יעקב יוסף זצ"ל את הקרא (שה"ש ז ב) 'מה יפו פעמיך בנעלים', ואיתא בגמרא (סוכה מט:) דקאי על עולי הרגלים שהיו פוסעים שלש פעמים בשנה אל הר ה', ומדוע כתב 'בנעלים', אלא דבעלותם מביתם להר ה' בירושלים היו משאירים מאחוריהם את כל נכסיהם, בתים וחצרות, שדות וכרמים, חמורים, סוסים, תרנגולים וכל מחמדיהם, ובקל היו יכולים נכרים להיכנס ולחמוס את כל רכושם, והנה לאחר עזבם את בתיהם וכבר היו על אם הדרך היו חוככים בדעתם אולי נסוב על עקבותינו דשמא יגנב כל רכושינו, אך תיכף ומיד היו מתגברים באמונה שלימה בהבטחת התורה (שמות לד כד) 'ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך ליראות את פני ה' אלוקיך שלש פעמים בשנה', לאחר כבדת דרך שוב התגנב אל לבם החשש והפחד שמא יגנב להם הכל, ושוב עמלו והתייגעו להתחזק באמונה איתנה כיתד שלא תימוט, וחוזר

לפעול כל משאלות לבו לטובה ולברכה תיכף ומיד. אך מה שאנו רואים לפעמים שלא פעלה התפילה, הוא מפני שחסר לו אמונה בכוחה של תפילה לה, ואדם המאמין שבכוח תפילתו לקרוע רקיעים ולפעול עבורו כל מאי דבעי, הרי הוא פועל ללא כל שהות כל משאלותיו.

כי היכי דליחזייה אינשי וליבעו עליה רחמי (כדי שיראו אותו הולכי דרכים ויבקשו עליו רחמים). מכאן למד הגאון רבי יחזקאל לעווינשטיין זצ"ל (ועוד בעלי מוסר) 'הלכות גדולות' בהלכות התפילה, שהרי יש להקשות, וכי כוונת הנמרא שיכריזו הציבור על 'יום תפילה רבתי' לביטול הגזירה הקשה על שלימות העין, פשיטא שלא, אלא הכוונה, שבראות עוברי אורח אילן הצבוע כאות וכסימן שהאילן אינו בבריאותו השלימה ופירותיו נושרים ואינם 'ברי קיימא', יפסירו 'תפילה קצרה' תוך כדי הילוכם - שיחדש הקב"ה ימי האילן כבראשונה, ותו לא. נמצינו למדים שאף בקשה קמנה כוו לתפילה תחשב, ושלא יאמר אדם בכדי להתפלל עלי להתפלל תפילה גדולה ומרובה והרי לזה אין פנאי וסיפק בידי, א"כ לא אעשה מאומה, לא כן היא דרכה של תורה ותפילה, אלא על האדם להחשיב כל תפילה קמנה, אף תפילה הנאמרת בסמוך לעין ברחובה של עיר.

כי תזריע - הזורע ממונו בצדקה מצמיח ישועות נפלאות בפרשתן (יב ב), 'אשה כי תזריע וילדה זכר' וגו'. ביאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ד"ה אשה) דהנה איתא בגמרא (גיטין ז:) 'אמר מר זוטרא אפילו עני המתפרנס מן הצדקה יעשה צדקה', מוסיף ה'חתם סופר', ובזכות זה זוכה לפרנס אחרים משלו בלי ספק, והיינו שיורק עליו מן השמים שפע עשירות עד שיפרנס אחרים משלו. על פי זה ביאר את הכתוב 'אשה' רומז לעני, שהרי כידוע אשה היא בבחי' מקבל, והעני הוא המקבל מאחרים, כי תזריע רומז לנתינת צדקה, ועל דרך שנאמר (הושע י יב) 'זרעו לכם לצדקה', אם יעשה כן מובטח לו ש'ילדה זכר' - שיתהפך הוא עצמו להשפיע לאחרים בבחי' זכר (עוד כתב בפרשת וירא עה"פ איה שרה אשתך - 'כי אשה שהיא בעלת צדקה זוכה לזכרים כמו שכתבתי על פסוק אשה כי תזריע וילדה זכר') לט.

עוד למדנו מכאן, עד כמה יש לאדם להתפלל על צרת חברו, שאם אמרו חז"ל הקדושים שמוטל על עוברי דרכים לבקש רחמים על 'אילן' שאין מצבו שפיר, על אחת כמה וכמה על צערו של אחד מישראל הזקוק לרחמים, שצריך לשאת תפילה לבורא לישועתו של אחיו מישראל, ובוודאי יפעל בתפילתו לקרב ישועתו.

אב הרחמן ירחם עלינו ויזכנו להיטהר ולהתקדש בקדושה עליונה, ויריק עלינו שפע רב בכל העולמות.

זכר אמר הרה"ק מקאברין זי"ע (תורת אבות, אמונה ובטחון לז), שבכוח תפילתו של כל יהודי ויהודי,

חלילה. כל אלו הנסיונות וההתחזקויות היו להם רק עד שהגיעו אל שערי מקדש ה', בהגיעם אל מקדש ה' חלצו את נעליהם מעל רגליהם, כלשון חכמים (ברכות פ"ט ה) 'לא יכנס אדם להר הבית במנעלו', בהיותם שם שכחו מכל רכושם וקנינם - מתוך שנהנו מזיו השכינה בהתרוממות רוח ונפש. עתה, אם יבוא אי מי וישאל באיזה זמן היו העולים לרגל יותר מרוצים לאביהם שבשמים, האם בעת שעשו דרכם לירושלים ורגליהם במנעלם והתייגעו בעבודת האמונה, או באותם הימים שהיו דבוקים בקונם בבי מקדשא בלא חבישת המנעלים ולא היו נצרכים כלל ל'התחזקות', על זה אמר הכתוב 'מה יפו פעמיך בנעלים', שהיופי והזיו של בני ישראל הוא בעת הנסיונות והקושי, והיינו בעת שהיו בדרכם ומנעלם ברגלם, ולא כשהיו בהתפשטות הגשמיות בהיותם בבית המקדש בחליצת המנעלים. מכאן יבין כל צורב, כי העסק בחוקי התורה מתוך יגיעה וקושי דווקא עליו נאמר בקרא מה יפו.

לח. מעין זה אומרים משם הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע לבאר דברי חז"ל (ויק"ר י ה) 'תפילה עושה מחצה', כי האדם בעצמו אינו מתפלל אלא 'מחצה', כלומר, שאינו משים כל יתרו וכל תקוותו בתפילתו, וסומך עצמו על עוד 'השתדלויות' על כן גם תפילתו עושה רק מחצה...

לט. בענין הצדקה והחסד, אספרה נא, פעם התאונן יהודי לפני הרה"ק רבי ישעי' מקערסטיער זי"ע על מצב פרנסתו הקשה מנשוא, ר' ישעי' הרעיף עליו ברכות לרוב, יעצו להתחיל במסחר חדש, ואכן, הלה ראה ברכה במעשי דינו ובמהרה נתעשר בעשירות עצומה.

ויהי לתקופת השנה בא שוב היהודי אל רבינו והודה לו מקרב לבו על העשירות שנפלה בחלקו, אבל, רבי קדוש, נתרבו 'קרובי וידידי' – אנשים שמעולם לא ידעתים כלל, וכולם לדבר אחד מתכוונים – לכספי וזהבי, הדברים יצאו מפי האיש, והרבי החליט לעשות מעשה, ויאמר לעשיר, נו, אם אין ברצונך לתת, נתור אחר אחרים שברצונם לתת משלהם לאחרים... העשיר שהבין את משמעות הדברים – כי בקרוב ממש ימצא עצמו בעניותו דאשתקד, החל מתחנן על נפשו – אמר לו הרבי לשם מה זקוק האדם לפרנסה אם לא כדי לחלק לאחרים... (פארוואס דארף מען פרנסה, אויב נישט צו טיילן פאר אידען).

עתה אמר לו רבינו, הנני מטיל גורל בין בני עירך וגם שמך בכללם – וכל מי שיעלה בגורל הוא יזכה בעשירות שנתתי לך, אמנם, אם תתחרט באמת על דברך, ותקבל על עצמך לתמוך בידי העניים והאביונים יעלה שמך בגורל ותשאר העשירות בידך. אך למותר לומר, כי רגשי חרטה הציפו את לבו של היהודי, וקיבל על עצמו בקבלה איתנה לפזר מממונו לכל נצרך, ואכן... למרבה הפלא, שמו עלה בגורל, ורבינו נענה ואמר לו, עתה ראיתי כי אכן בחרטה גמורה נתחרטת, ומעתה תשאר הברכה בידך (מפי הרה"ח רבי אברהם לוריא ששמע מהגה"צ רבי אשר זעליג מרגליות ששמע מבעל העובדא).

